

Európska ústava

„Európsky parlament **schvaľuje ústavnú zmluvu** a bezvýhradne podporuje jej ratifikáciu“ (*): ústava objasňuje charakter a ciele Únie, posilňuje jej efektívnosť a jej úlohu vo svete, zlepšuje demokratickú kontrolu a dáva viac práv jej občanom

(*uznesenie Európskeho parlamentu z 12. januára 2005, prijaté v pomere 500 hlasov za, 137 proti a 40 sa zdržalo.)

Čo je to Európska ústava?

Na to, aby mohla Európska únia s 25 členskými štátmi riadne fungovať, musí byť účinnejšia, transparentnejšia a demokratickejšia. Preto sa 25 členských štátov rozhodlo nahradiť existujúce zmluvy Zmluvou zakladajúcou Ústavu pre Európu, všeobecne nazývanou Európska ústava¹.

Európska ústava vymedzuje hodnoty, základné ciele a oblasti činností Európskej únie **a stanovuje mechanizmus, v rámci ktorého môžu jej inštitúcie fungovať.**

Popri určovaní právomocí Únie stanovuje aj hranice, ktoré Únia nesmie prekročiť. Únia zasahuje len vtedy, ak môže sledovaný cieľ dosiahnuť účinnejšie než ako by to bolo možné na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni. V politickom žargóne je toto pravidlo **známe ako princíp „subsidiarity“.**

Ústava teda stanovuje pravidlá hry, samotnú hru však vytvárajú hráči!

Kto pripravil ústavu?

Návrh Európskej Ústavy vypracovali poslanci Európskeho a národných parlamentov a predstavitelia vlád a Európskej komisie v rámci konventu. 25 členských štátov ju prijalo v júni 2004 a podpísalo v októbri 2004. Na to, aby vstúpila do platnosti v novembri 2006, musí byť ratifikovaná 25 členskými štátmi Európskej únie v parlamente alebo prostredníctvom referenda.

¹ Zmluva zakladajúca Ústavu pre Európu obsahuje 448 článkov rozdelených do 4 častí:

1. Základné ustanovenia ústavy: pojem Európskej únie, jej cieľov, právomocí, inštitúcií a rozhodovacích postupov.
2. Charta základných práv
3. Politiky a fungovanie únie
4. Postupy ratifikácie a revízie zmluvy.

Čo treba o ústave vedieť

- ▶ **Ústava definuje Úniu ako demokratickú a otvorenú úniu občanov a štátov, ktorí sú si rovní. Okrem toho proklamuje hodnoty Únie.**

Európska únia je v prvom rade založená na hodnotách. **Tón** udáva preambula a prvé články ústavy: Únia „čerpá inšpiráciu z kultúrneho, náboženského a humanistického dedičstva Európy“ a obhajuje univerzálne hodnoty: práva človeka, slobodu, demokraciu, rovnosť a právny štát. Chce byť „zjednotená v rozmanitosti“ a otvorená všetkým európskym štátom, ktoré rešpektujú jej hodnoty.

Do popredia stavia práva tých, ktorí patria k menšinám, pluralizmus, nediskrimináciu, toleranciu, spravodlivosť, solidaritu a rovnosť medzi ženami a mužmi.

Ústava sa odvoláva na „vôľu občanov a štátov Európy budovať spoločnú budúcnosť“ a jasne potvrdzuje, že Európska únia je úniou občanov a zároveň úniou štátov (článok 1 ústavy).

Čo ústava zmení?

Základné práva sa stanú základným zákonom. Hospodárske základy majú aj naďalej podstatný význam, ústava však na prvé miesto stavia občana Únie.

Dôkazom je to, že súčasťou ústavy sa stáva Charta základných práv, ktorú členské štáty už podpísali. Dodržiavanie základných práv sa tak stáva záväzným. Konkrétne to znamená, že občania budú môcť na zabezpečenie dodržiavania svojich práv pokiaľ ide o realizáciu politik Únie počítat' s Európskym súdnym dvorom. Únia sa teda neobmedzí **len na deklarovanie veľkých princípov.**

- ▶ **... Potvrdzuje a upresňuje politiky Únie**

Vnútrotrh bez hraníc, sloboda pohybu a usadenia sa, konkurencia, mena, poľnohospodárska politika, znižovanie rozdielov v rozvoji regiónov, rozpočet¹...: Európska ústava nevedie k podstatnej zmene európskych politik. Stanovuje ciele rozličných politik, nevymedzuje však ich obsah. Okrem toho členským štátom umožňuje zísť v niektorých politikách ďalej bez toho, aby ich vnucovala ostatným. Vytvára základ pre formu priamej demokracie.

¹ Ročný rozpočet Európskej únie dnes predstavuje približne 1% hrubého domáceho produktu Európskej únie. Ústava stanovuje, že rozpočet prijímajú rovnoprávne Európsky parlament a Rada. Ročné rozpočty sú súčasťou finančného rámca, ktorý stanovuje Rada a Európsky parlament na viacero rokov.

Čo ústava zmení?

Hospodárstvo, sociálna oblasť, životné prostredie. Cieľom ústavy v hospodárskej a sociálnej oblasti je „sociálne trhové hospodárstvo s vysokou konkurencieschopnosťou, zamerané na dosiahnutie plnej zamestnanosti a sociálneho pokroku, ako aj vysoká úroveň ochrany životného prostredia.“

Krajiny eurozóny (tie, ktorých menou je euro) budú môcť prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny (65% obyvateľstva, 55% členských štátov) rozhodovať o smerovaní hospodárskej politiky eurozóny. Európska centrálna banka bude tak ako v súčasnosti viesť nezávislú menovú politiku Únie.

Posilnená spolupráca. Ústava umožní jednej tretine členských štátov za podmienky schválenia Európskym parlamentom a Radou ministrov uskutočňovať spoločné opatrenia, označované ako „posilnená spolupráca.“ Ostatné štáty sa budú môcť následne pripojiť. Takáto spolupráca je odteraz možná aj v oblasti obrany.

Participatívna demokracia. Ústava **umožňuje** dialóg s občanmi, asociáciami zastupujúcimi občiansku spoločnosť a sociálnymi partnermi.

Občianska iniciatíva. Jeden milión občanov pochádzajúcich z viacerých členských štátov bude môcť požiadať Európsku komisiu o návrh zákona.

► ... Sľubuje slobodu, bezpečnosť a spravodlivosť v rámci hraníc Únie

Vzhľadom na znepokojujúce problémy, akými sú závažná kriminalita a terorizmus, ktoré ako je známe, prekračujú hranice, je Európska únia prirodzene nútená zaoberať sa problémami v oblasti spravodlivosti a polície, ktoré boli pôvodne vo výhradnej právomoci členských štátov. V tejto súvislosti sa v 90. rokoch v Európskej únii vyvinul koncept „priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.“ Tento priestor **sa bude rozvíjať** postupne: odstraňovanie osobných kontrol na vnútorných hraniciach, zavádzanie spoločnej politiky v oblasti azylového práva, prist'ahovalectva a kontroly vonkajších hraníc, Europol, vzájomné uznávanie súdnych rozhodnutí...

Čo ústava zmení?

Lepšia ochrana občanov. Ústava posilňuje schopnosť Únie chrániť seba a **svojich** občanov. Predpokladá napríklad vytvorenie Európskeho úradu verejného prokurátora na boj proti podvodom, ktoré poškodzujú financie Únie. Právomoci tohto úradu sa môžu rozšíriť aj na boj proti závažnej kriminalite, prekračujúcej hranice (terorizmus, obchodovanie s ľuďmi...).

Všeobecným pravidlom je, že členské štáty strácajú v oblasti spravodlivosti a polície právo veta a Európsky parlament získava pri prijímaní zákonov

rovnocenné postavenie ako Rada.

► ... Dáva Európskej únii úlohu vo svete a spoločnú zahraničnú politiku

Zahraničné veci sú citlivou oblasťou, ktorá leží členským štátom na srdci. Na druhej strane však môže Európska únia zohrávať úlohu pri svetových záležitostiach len vtedy, ak svojmu hlasu zabezpečí potrebnú váhu.

Čo ústava zmení?

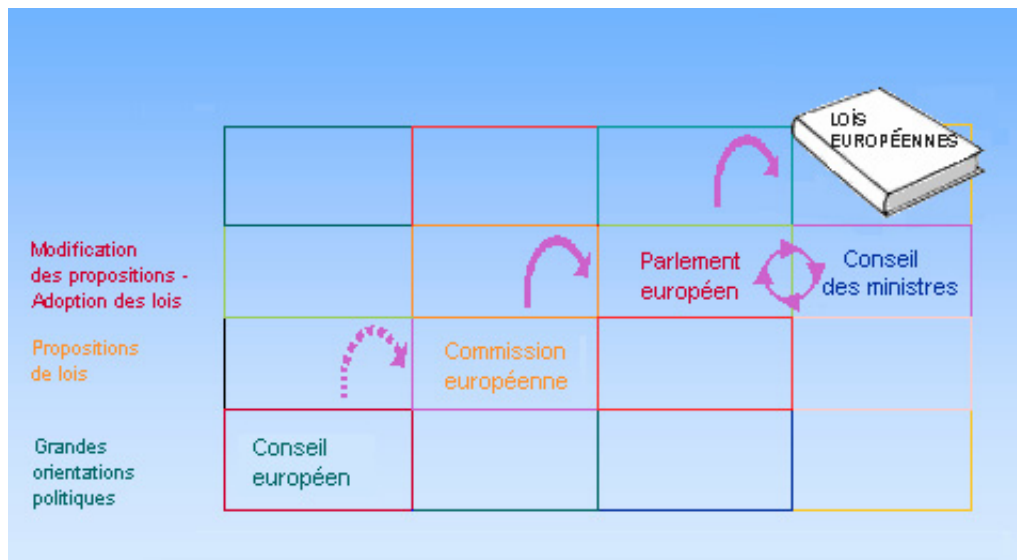
Minister zahraničných vecí pre Európsku úniu. Ústava vytvára post ministra zahraničných vecí Únie, povereného vedením vznikajúcej zahraničnej politiky Európskej únie - politiky, ktorá vo veľkej miere naďalej podlieha pravidlu jednomyselného rozhodovania. Minister zahraničných vecí bude mať na starosti aj obchodné vzťahy a rozvojovú politiku.

Obrana pre Európu. Na zabezpečenie mieru a bezpečnosti ústava umožňuje členským štátom, ktoré si to želajú, realizovať spoločné opatrenia (najmä operatívne misie) a dokonca štruktúrovanú spoluprácu. Neovplyvňuje to pozíciu členských štátov vo vzťahu k NATO.

Ďalšia novinka: v ústave sa výslovne stanovuje, že členské štáty sú povinné poskytnúť si pomoc a podporu v prípade ozbrojeného alebo teroristického útoku či prírodnej katastrofy.

► ... Zlepšuje fungovanie rozšírenej Európskej únie: Európsky parlament bude schvaľovať väčšinu európskych zákonov, Európska rada bude mať stabilné predsedníctvo, bude vytvorený post ministra zahraničných vecí Únie

Bežný legislatívny postup bude vyzerat' nasledovne: Európska komisia navrhuje zákony s ohľadom na hlavné smery politik prijaté Európskou radou. Európsky parlament a Rada ministrov, v tomto prípade na rovnakej úrovni, sa musia zhodnúť na ich úprave, ak to považujú za potrebné, a potom upravené zákony schváliť.

Čo ústava zmení?

Európsky parlament sa stane plnoprávnym zákonodarcom. Parlament už teraz v mnohých oblastiach prijíma zákony rovnoprávne s Radou. Po schválení ústavy bude toto pravidlo platiť v 9 z 10 prípadov.

V súčasnosti tvorí Európsky parlament 732 poslancov. Tento počet môže dosiahnuť až 750, ale nie viac. Žiadny členský štát nebude môcť mať viac než 96 **alebo** menej než 6 poslancov.

(Stály) predseda Európskej rady. Európska rada, zložená z hlavných predstaviteľov štátov alebo vlád a z predsedu Európskej komisie, určuje hlavné línie smerovania Únie. V súčasnosti má na starosti jej rotujúce predsedníctvo každých šesť mesiacov iný štát. Ústava stanovuje, že Európska rada určí svojho predsedu s dvaapoločným mandátom, ktorý bude obnoviteľný jedenkrát.

Nový systém hlasovania v Rade ministrov. Rada ministrov, v ktorej sú zastúpené vlády členských štátov, bude oveľa menej využívať jednomyselné hlasovanie a čoraz viac hlasovanie tzv. „kvalifikovanou väčšinou“. V súčasnosti sa táto väčšina počíta komplikovaným vážením hlasov. Podľa ústavy sa väčšina dosiahne spravidla vtedy, ak budú hlasy predstavovať 55% členských štátov a 65% obyvateľstva.

Výber predsedu Komisie spojený s výsledkom volieb do Európskeho parlamentu Európska komisia navrhuje na základe hlavných politických **línií** zákony a dohliada na ich uplatňovanie. **Rokuje o medzinárodných zmluvách.**

Každých 5 rokov je na návrh Európskej rady volený predseda Komisie s

ohľadom na výsledok volieb do Európskeho parlamentu. Hlas občanov je dôležitý hneď z dvoch dôvodov. Zákony totiž schvaľuje Parlament spolu s Radou ministrov, pričom ich Komisia navrhuje.

Pokiaľ ide o počet komisárov - ktorý sa v súčasnosti rovná počtu členských štátov - predpokladá sa, že v roku 2014 bude predstavovať 2/3 počtu členských štátov. Vďaka systému rotácie budú mať všetky členské štáty v tejto oblasti rovnoprávne postavenie.

Súdny dvor Európskych spoločenstiev a základné práva občanov. Súdny dvor zabezpečuje výklad a uplatňovanie práva únie. V závislosti od prípadu sa naňho môžu obrátiť národné súdy, štáty, európske inštitúcie, podniky alebo jednotlivci. Dôležitá zmena: Súdny dvor bude dohliadať na to, aby boli základné práva, začlenené v ústave, dodržiavané v práve Únie a pri uskutočňovaní európskych politík členskými štátmi.

Úloha národných parlamentov. Akonáhle je navrhnutý európsky zákon, národné parlamenty preskúmajú, či neprekračuje hranice stanovené ústavou.

Otázky

Čo sa stane, ak sa pri ratifikáciách vyskytnú problémy?

Ústava vstúpi do platnosti 1. novembra 2006, ak ju schvália všetky členské štáty. Ak k tomuto dátumu ešte nebude schválená vo všetkých štátoch, vstúpi do platnosti krátko po poslednom schválení („prvým dňom nasledujúceho mesiaca“).

Samotný text ústavy neobsahuje výslovnú zmienku o hypotéze jej prípadného neschválenia jedným alebo viacerými štátmi. Pokým nebude ústava schválená všetkými štátmi, budú sa naďalej uplatňovať predchádzajúce zmluvy. Ak do novembra 2006 schvália ústavu 4/5 členských štátov, ak však jeden alebo viac členských štátov „narazí na ťažkosti pri pokračovaní v procese ratifikácie“, „záležitosť sa predloží Európskej rade“ (vyhlásenie pripojené k ústave).

V minulosti viedlo schvaľovanie k problémom. Takýmto prípadom bolo Dánsko pri schvaľovaní Maastrichtskej zmluvy v roku 1992 a Írsko pri Zmluve z Nice v roku 2001. Našli sa preto politické riešenia, ktoré zabránili tomu, aby sa od celého spoločného projektu upustilo.

Čo sa stane v prípade, ak niektorý z členských štátov poruší základné hodnoty Únie?

Ak niektorý členský štát vážne poruší hodnoty Európskej únie, môže mu byť po spustení konania schváleného Európskym parlamentom pozastavený výkon práv. Tak je to aj v súčasnosti. Ústava len potvrdzuje túto možnosť.

Čo sa stane, ak by chcel niektorý členský štát z Európskej únie vystúpiť ?

Často sa hovorí o problémoch súvisiacich so vstupom do Únie. Môže sa však členský štát rozhodnúť vystúpiť z Únie ? S takýmto prípadom sa doteraz nepočítalo. Odteraz však táto možnosť existuje. Dotyčný členský štát oznámi svoj úmysel. Dohodnú sa podmienky vystúpenia z Únie a s Radou sa uzavrie dohoda, vyžadujúca schválenie **Európskym parlamentom**.

Akým spôsobom sa bude môcť ústava revidovať?

Na revíziu ústavy bude potrebný tak, ako tomu bolo doteraz, jednomyseľný súhlas členských štátov. Novinkou je to, že Európsky parlament bude môcť rovnako ako každá vláda alebo ako Európska komisia požiadať o takúto revíziu, ktorá bude spravidla pripravená prostredníctvom nového konventu.